D·N
8/8 1948

Sådd 1945 - skörd 1948

I en ledande artikel den 26 juli 1945 betonade Morgon-Tidningen att den tillträdande socialdemokratiska regeringens främsta uppgift skulle bli att bekämpa arbetslösheten. Synpunkten är betecknande för de felaktiga förutsättningar i fråga om den ekonomiska utvecklingen efter kriget som den nuvarande regeringens politik gick ut ifrån.

Man väntade ungefär ett års högkonjunktur, feberaktig som efter det första världskriget, och därefter skulle krisen komma, den stora depression mot vilken endast en socialdemokratisk planhushållning förmenades kunna råda bot. Det var främst det nyblivna statsrådet Myrdal som med sin året förut utkomna bok, "Varning för fredsoptimism", hade intalat folk — och socialdemokraterna trodde blint på honom — att utvecklingen skulle bli denna. Förenta staterna skulle få en svår avsättningskris något år efter krigets slut, och denna kris kunde väntas sprida sig över så gott som hela världen. Dock inte till Sverige, i varje fall inte i någon betydande utsträckning. Ty i vårt land, lät man tydligt förstå, skulle man under hrr Wigforss och Myrdals ledning föra en så mycket skickligare politik än exempelvis i Förenta staterna.

Den 4 juni 1945 upprepade Myrdal sina spådomar i ett radiotal, och den 30 juli samma år återkom han till ämnet i ett tal i Skellefteå. "Till de gynnsamma förutsättningarna", sade han, "hör att vi nu vet så mycket mer om de ekonomiska sammanhangen än för tjugofem år sedan och är beredda att mycket djärvare bruka den ekonomiska politiken."

Den goda vetskapen om de ekonomiska sammanhangen ledde till en fullständig felbedömning av läget. Den djärva ekonomiska politiken innebar främst ett ivrigt arbete för det ryska kreditavtalet och ett underblåsande av de inflatoriska tendenserna. Bakom detta låg inte endast fruktan för en tillfällig efterkrigsdepression, utan även — och kanske framför allt — en föreställning att industrialismen nått en fullmognad med vilken följde risk för ständig arbetslöshet av betydande omfattning. I t. ex. Morgon-Tidningens ledare den 18 juni 1946 fördes ett sådant "stagnationsteoretiskt" resonemang.

Man utgick således från förutsättningar som beträffande den närmaste utvecklingen redan visat sig totalt felaktiga och som i fråga om utvecklingen på mycket lång sikt i varje fall är synnerligen osäkra. Nåja, sådana misstag kan synas förlåtliga. Men det för svenska folket sorgliga är att regeringen länge vägrat erkänna att verkligheten blev en annan än man tänkt sig och fortsatt att handla efter sina en gång uppgjorda förutsättningar, liksom betraktade man den verkliga utvecklingen som en obstruktion som borde näpsas.

Det är med tanke på detta inte underligt att vad som skulle bli en planmässighetens politik blivit en planlöshetens och förvirringens. Det förvånansvärda är endast att missgreppen kunnat bli så många och förödande som de blivit.

Avtal om arbetsstudier

En av arbetsplatsens vanligaste friktionsanledningar är arbetsstudierna, och en hel liten litteratur har ägnats åt frågan hur man skall kunna tillgodogöra sig deras tekniska förtjänster utan att få betala med olust och slitningar. En motsättning lär aldrig kunna försvinna: eftersom arbetsstudiet är ett led i strävandena att förbilliga produktionen genom rationalisering, kommer de närmast berörda arbetslagen normalt att vilja ha en större andel av rationaliseringsvinsten än företagsledningen finner skäligt med hänsyn till konkurrensen (och därmed indirekt till konsumenternas intresse). Det är emellertid inte nödvändigt att tillvägagångssättet vid arbetsstudierna skall ge dem en förhatlig karaktär av vapen för enbart arbetsgivarparten i denna ekonomiska dragkamp. Man bör kunna komma fram till metoder som gör själva arbetsstudiet både tekniskt objektivt och psykologiskt respekterat. Inte minst är detta angeläget för arbetsstudiemännen själva, som ofta fått pröva mellanställningens besvärligheter i särskilt obehaglig form.

Det ramavtal om arbetsstudierna som nu godkänts av Landsorganisationens representantskap inriktar sig närmast på att skapa en besvärsinstans för att lösa lokala konflikter.

Att man nu vågar knyta stora förhoppningar till en så pass formell sak som "arbetsstudienämnder" med representanter för båda parter beror emellertid inte främst på den samarbetsvilja som därmed kommit till nytt uttryck, utan på det faktum att parterna nått fram till någorlunda samstämmig uppfattning om de sakliga kraven på en väl genomförd arbetsstudie. Den skall utföras av välkvalificerad personal, ske i öppen kontakt med det studerade arbetslaget och ta hänsyn till den arbetande människans naturliga behov av pauser för avkoppling. Det betyder att försök till maskning skall vara lika bannlysta som drag av spionage och översitteri eller krav på robotmässighet.

Det är ungefär så långt som man kan komma på arbetsfältet. Men självfallet måste objektiviteten ytterst eftersökas genom en experimenterande och analyserande forskning av vetenskaplig natur. De två stora organisationer som nu enats om att övervinna så mycket som möjligt av de dagliga och lokala friktionerna kring arbetsstudierna bör fullfölja sin strävan genom kraftigt stöd åt det vetenskapliga sanerings- och framstegsarbete som visserligen påbörjats i vårt land, men hunnit mycket längre i de industriella föregångsländerna.

I valtider
(särskilt 1948)
läser man ekonomi

Alldeles särskilt vill man då läsa prof. WILHELM RÖPKES "Ekonomi för miljoner", ett standardverk för alla som vill orientera sig i ekonomiens fängslande problem. "Röpke är en av de få nationalekonomer som kan skriva på ett lättförståeligt språk. Läser man hans kristallklara framställning, är man alltid med på noterna", skriver dr C. R. Pokorny i G. H. T. Beställ den i dag genom att sända nedanstående kupong.

Till .... bokhandel eller NATUR och KULTUR, Stockholm Va. Undertecknad beställer härmed .... ex. Röpke: "EKONOMI FÖR MILJONER", att sändas mot postförskott, hft. 6:50, inb. 9:75 (stryk det som ej önskas) plus porto.

Namn ....

Adress ....

PRESSGRANNAR

Landsorganisationens politiska uttalande — där det utan avståndstagande från kommunismen framställs som en plikt för "arbetarmajoriteten" bland väljarna att rädda den nuvarande partimajoriteten vid höstens riksdagsval — hälsas med entusiasm av Morgon-Tidningen (s):

Det är naturligt att representantskapet i fredagens uttalande inför valet på nytt har givit uttryck åt den samhörighet svensk fackföreningsrörelse känner med socialdemokratin och visat hur omistligt samarbetet mellan de två grenarna av svensk arbetarrörelse är. Ett nederlag för socialdemokratin skulle innebära en försvagning av hela det arbetande folkets möjligheter att hävda sin rätt. Ett tillbakaträngande för längre tid av socialdemokratin skulle framkalla ökat motstånd även mot fackföreningsrörelsen. Men ett fortsatt intimt samarbete, sprunget ur den inre gemenskapens krav, garanterar en makt som ger ökad frihet åt Sveriges arbetande folk och växande möjligheter att fullborda folkhemsbygget.

Realiteter som maskeras av regeringsorganets retorik framhävs i stället i Stockholms-Tidningen (fp):

Halvsekeljubileet förgylles inte av det politiska uttalande, som LO:s representantskap gjort inför höstens riksdagsval. Ett nederlag för socialistregeringen blir inte något nederlag för arbetarvärlden, utan blott för en misslyckad politik och för förbrukade politiska ledare. Förlegade klassföreställningar föresvävar uttalandets författare, när de orerar om majoritet och minoritet. Det är nämligen åsikten och *inte* yrkestillhörigheten, som bör vara avgörande för varje medborgares politiska ställningstagande. Var åsiktsmajoriteten finns, kommer valet den 19 september att visa, och LO:s ledning får väl finna sig i detta folkviljans utslag liksom andra svenska medborgare, som accepterar det demokratiska styrelseskickets regler.

I sammanhanget bör understrykas att LO:s organ Aftontidningen (s) vid flera tillfällen på senaste tid försäkrat att fackföreningsrörelsen skall ställa sig fullt lojal mot den regering som kommer att framgå ur valutslaget. Den som förvånar sig över att samma klart demokratiska inställning inte präglar jubileumsmötets politiska uttalande kan finna en förklaring i den nervösa oro för valutgången som på många sätt yttrar sig i ledande socialdemokraters uppträdande.

Den kommunistiska lönepropagandan får ett målande genmäle i Örebro-Kuriren (s):

De ropar om att de vill ge högre löner. Om dessa löner utgår i en valuta som innebär sämre och inte bättre löner kommer dem inte vid. De är ett oppositionsparti som har att ta de vinster som oppositionsställningen skänker. Om det sedan bär rakt in i det glödheta, ja, det får de efterkommande ta ansvaret för.

Det framgår av detta att kommunisternas anspråk på att vara en ledande och dominerande riktning bygger på lösan sand. En osannolik seger för kommunismen skulle inte ge de svenska arbetarna större löner. Tvärtom, en kommunistisk seger skulle ge dem ryska löner. De är som bekant vida sämre än våra egna löner. I alla länder där kommunisterna har något som helst att säga till om har arbetarna sämre villkor än här. Hur kan någon inbilla sig att det skulle gå på annat sätt hos oss?

Och hur kom det sig att socialdemokraterna i LO-ledningen inte kände något behov av att framhäva dessa viktiga fakta i sitt politiska uttalande inför årets val?

Hr Gjöres allenaställning i den nuvarande socialdemokratiska regeringen betonas av Östergötlands Dagblad (h) i effektfull kontrast till statsrådet Skölds belåtenhet med läget:

Hr Gjöres kommer troligen aldrig att vinna någon vidare popularitet. Därtill saknar han förmågan att leva livet leende hur det än ser ut. Han har en rent av borgerlig fallenhet att ta hänsyn även till ofta trista realiteter. Vi är övertygade om att han — liksom vi — anser dessa "brister" i själva verket vara förtjänster. Vi har ingen rätt att jubla över utsikterna just nu. Medan vi ännu för kort tid sedan hade råd att hjälpa hårt prövade folk spanar vi nu själva efter de krediter, som Marshallhjälpen kan ge oss. Vi skulle tro att statsrådet Gjöres mera verklighetstroget än statsrådet Sköld tecknat situationen. Vi skulle också gärna höra honom en gång till. Men vi tycks få vänta.

Vi tror att praktiskt folk ur alla läger nu om någonsin bör få ett tillfälle att göra sitt. Vi är ganska övertygade om att om så sker så blir det så lagom utrymme för dem som med alla medel söker uppehålla fiktionen av mot varandra fientligt inställda folkgrupper. Vi sitter alla i samma båt och vad det svenska folket än vill, inte är det en framtid i tecknet av alla möjliga och omöjliga ingripanden och regleringar med politisk bakgrund.

Sexualdebatt i USA

I JANUARI i år utkom professor Alfred Kinseys och hans medhjälpares märkliga arbete om männens sexualliv (Sexual Behavior in the Human Male); dess centrala resultat blev tillgängliga för svensk publik genom referat av docent Rexed i Dagens Nyheter den 1 och 3 februari. I USA har boken under våren hört till de stora debattämnena. Den har, trots sina 800 sidor och sitt till stor del tekniska och svårfattliga innehåll, utgått i hundratusentals exemplar, och den har ingående diskuterats i fackorgan likaväl som i populära tidskrifter och dagstidningar. Kinsey har jämförts med Columbus, Darwin, Einstein och Freud — en något amerikansk metod att understryka en boks betydelse — men har också förklarats vara en ovederhäftig forskare och en dålig människa. Till de mest vägande inläggen i debatten hör två samlingar uppsatser av experter på skilda områden, en utgiven av Alfred Deutsch (Sex Habits of American Men, Prentice-Hall, $ 3) och en utgiven av Donald Geddes och Enid Curie (About the Kinsey Report, The New American Library, 35 c.). En studie har vidare publicerats av Morris Ernst (en av USA:s främsta advokater) och David Loth (American Sexual Behavior and the Kinsey Report, Greystone Press, $ 1.96). Den följande redogörelsen för några huvudpunkter i meningsutbytet bygger på dessa böcker och på ett antal tidskrifts- och tidningsuppsatser.

Är Kinseys framställning tillförlitlig? På denna avgörande punkt har en hel del kritik satt in. Dels har man påstått att det antal män som tillfrågats (omkring 6.000) är för litet för att ge upplysning om sexualvanorna inom skilda samhällsgrupper, och det har ironiskt hävdats att den riktiga titeln på boken vore "Sexuella vanor hos några amerikanska män". Dels har man kritiserat själva metoden att samla uppgifter genom personlig utfrågning såsom osäker och ägnad att ge ett icke representativt material. På båda dessa punkter torde emellertid kunna sägas att anmärkningarna i stort sett varit obefogade: Kinsey har visat tillbörlig försiktighet då det gällt att dra generella slutsatser. Att hans bok statistiskt håller måttet har klarlagts bland annat av en svensk forskare, professor Wold (Dagens Nyheter 17 april), att hans intervjumetoder tillfredsställer rimliga anspråk har betygats av flera specialister på opinionsundersökningar.

En annan sak är att själva den vetenskapliga teknik som Kinsey använt i vissa hänseenden har sin klara begränsning. Antropologen Margaret Mead och andra har exempelvis påpekat att endast en ensidig belysning av sexualiteten vinnes om de personliga och känslomässiga relationerna förbigås. Härpå kan emellertid Kinsey och hans män svara att de uttryckligen sagt sig avse en beskrivning av det yttre uppträdandet (behavior) och att *den* arbetsuppgiften sannerligen är tillräcklig för att fylla en rad forskares liv. En befogad anmärkning är däremot att Kinseys reflexioner — i grunden alltför talrika och subjektiva från hans egna utgångspunkter — icke sällan är naiva och någon gång rent av enfaldiga.

Hur ställer sig det amerikanska folket till detta blottläggande av de egna sexualvanorna, som bland annat avslöjar en så väldig klyfta mellan praktiken och den officiellt godtagna åskådningen? I stort sett positivt. Vid en opinionsundersökning i våras förklarade sig 57 procent av de tillfrågade gilla Kinseys upplysningsarbete, medan blott 11 procent tog avstånd. På några punkter framträdde intressanta olikheter mellan skilda grupper. Oviljan mot sexuell öppenhet visade sig, såsom var att vänta, stiga med åldern: av de tillfrågade i årsklasserna 21—29 var 70 procent för och 6 emot, medan motsvarande siffror i årsklasserna från och med 50 var 46 och 14. De till religiösa samfund hörande (något mer än hälften av befolkningen) stod mera tveksamma till saken än andra. Särskilt gällde detta katolikerna, med 49 procent för och 19 procent emot. Detta förhållande behöver dock inte bero på katolicismens påverkan utan kan sammanhänga med att katolikerna i USA övervägande tillhör de lägre socialgrupperna (särskilt senkomna invandrare från södra och östra Europa). Ty till de mest slående resultaten av opinionsundersökningen hör att den positiva inställningen till Kinseyutredningen var starkast markerad bland de bildade. Bland dem som genomgått universitet var 68 procent för och 8 emot, medan siffrorna för de folkskolebildade var 50 för och 13 emot. Då de lägre bildade enligt Kinsey har "friare" sexualvanor än de högre bildade, tyder detta på att klyftan mellan lära och liv är djupast inom denna grupp. Med tämligen stor säkerhet kan nämligen antas att de som ogillar en viss form av sexuell aktivitet är mindre angelägna än andra om spridning av upplysning rörande dess stora förekomst.

Till Kinseys resultat hör att männens sexuella förmåga är störst i åldern före tjugu år, att det överväldigande flertalet under denna tid utövar "otillåten sexuell aktivitet" (utomäktenskapligt samlag, homosexualitet, masturbation) och att över en tredjedel av männen har homosexuella erfarenheter. Till vilka slutsatser bör dessa rön leda? Här öppnar sig ett väldigt område för debatt, med brytningar i fråga om både värderingar och tolkningar av fakta.

Huvudfrågan kan schematiskt sägas innebära ett val mellan två verksamhetslinjer: att rätta den officiella åskådningen med allt vad därtill hör efter det faktiska beteendet eller att söka förändra beteendet till större överensstämmelse med åskådningen. Den första linjen har utan tvivel starkast framträtt i debatten. Kinseys undersökning visar, säger man, att de läror som förkunnas av religiösa samfund och lekmannamoralister och som helgats genom lagstiftningen inte är effektiva; det bästa beviset härför är att — enligt en visserligen något överdriven uppskattning — bortåt 95 procent av alla amerikanska män kan antas ha gjort sig skyldiga till straffbara sexuella handlingar. Låt oss därför, i insikt om att det är fåfängt att kämpa mot "naturen", ändra både åskådning och lagar! Tag bort alla straff för homosexualitet och för utomäktenskapligt umgänge och minska straffen för umgänge med minderåriga! Stämpla inte de handlingar, som praktiskt taget alla människor utför, som synd; den enda effekten blir att folk kommer att lida av skuldkänsla! Genomför sociala åtgärder som gör det möjligt för ungdomen att gifta sig, men fördöm inte oreserverat dem som söker sexuell tillfredsställelse i fria förbindelser!

Inför synpunkter som dessa inställer sig några allmänna reflexioner. De som drar dylika slutsatser av Kinseys utredning tycks i regel ha haft samma uppfattning redan förut; de finner hos Kinsey motiv för reformer som väl kan motiveras och har motiverats oberoende av Kinsey. I nära sammanhang härmed står att dessa reformatorer utgår från en positiv sexualmoral, som de inte på något sätt preciserar. De vill ha bort en del bestämmelser och tabun, som de flesta civiliserade människor anser absurda, men de företräder inte någon moralnihilism, utan blott en vag och icke närmare motiverad tendens att mjuka upp den traditionella moralen. Gentemot de faktiskt bestående sexualvanorna ställer de sig i vissa punkter kritiska likaväl som sina mer markerat konservativa motståndare. Oklarheten framträder icke sällan även i de konkreta förslagen. T. ex.: av vad skäl anses tidigå giftermål av större värde än utomäktenskapliga förbindelser eller masturbation? Och är det inte uppenbart orimligt att i vårt samhälle kräva äktenskapliga förbindelser redan vid den tid då sexualiteten bland männen är starkast, alltså vid sexton eller sjutton års ålder?

I huvudsak är emellertid dessa "radikala" uttolkare av Kinsey benägna att i det som faktiskt sker se något naturligt och riktigt eller åtminstone ursäktligt. Den motsatta tendensen har företrätts av ett fåtal konservativa. Sålunda skriver katoliken Charles Wilber att man bör använda Kinseys fakta "vid reformen av våra sexuella vanor, ty enligt katolsk uppfattning måste dessa vanor överensstämma med den objektivt givna morallagen". Alltså: det moraliskt-religiösa förbudet mot utomäktenskapligt umgänge, masturbation osv. bör inskärpas än mera bestämt än tidigare, eftersom Kinseys undersökning visar behovet av propaganda på denna punkt. Att på grund av den stora frekvensen av otillåtna handlingar förklara dem tillåtliga vore i princip lika omotiverat som att upphäva straffet för stöld därför att detta brott är vanligt.

I ett hänseende finner författare av denna typ stöd för sin ståndpunkt hos Kinsey. Denne visar nämligen att aktivt religiösa personer (sådana som regelbundet går i kyrkan eller eljest visar sitt religiösa intresse) företer ett avsevärt mindre antal otillåtna sexuella handlingar än religiöst likgiltiga personer. Särskilt anmärkningsvärt är att de religiösa utefter hela linjen — utomäktenskapligt umgänge med kvinnor, homosexualitet, masturbation — är mera återhållsamma, medan inom andra grupper en låg frekvens på ett sexuellt område, såsom utomäktenskapligt umgänge, brukar kompenseras med en hög frekvens på ett annat område, såsom masturbation. Då situationen är denna borde, så resonerar man, en starkare och mera utbredd religiositet kunna leda till större sedlighet, till mindre slående brist på överensstämmelse mellan lära och liv.

Något ligger det i detta resonemang, men inte mycket. För det första kan diskuteras huruvida inte ett visst sammanhang föreligger mellan religiös tendens och svag sexualdrift. Härpå tyder att de ofrivilliga sexuella utlösningarna icke är talrikare bland de religiösa än bland andra, trots de förras mindre sexuella aktivitet. För det andra — och den synpunkten är viktigare — är skillnaden mellan de religiösas och de religiöst likgiltigas sexualvanor vida mindre än mellan olika socialgruppers. De som genomgår blott folkskolan uppvisar exempelvis en frekvens av utomäktenskapligt umgänge som är vida större än de högskolebildades — och skillnaden är av en helt annan storleksordning än mellan icke religiösa och religiösa. Att på ett genomgripande sätt ändra sederna genom religiös och moralisk propaganda ter sig därför som ett hopplöst företag; för detta ändamål behövdes en väckelse av otänkbar kraft och spridning.

Redan det nu sagda visar hur lätt det är att hamna i oklara och ohållbara ståndpunkter vid försöken att dra praktiskt tillämpliga slutsatser av Kinseys undersökning. Svårigheterna blir än mera uppenbara, då några andra av undersökningen aktualiserade problem ställes i förgrunden.

Herbert Tingsten

Mera syltsocker.

Från måndag lämnas en ytterligare tilldelning av 2 kilo socker för syltning och saftning mot helkupongerna H 209 och H 216 till inköpskort K 13. Syltsockertilldelningen får uttas t. o. m. den 12 oktober.

FRANSKE AMBASSADÖREN I RUMANIEN har beordrats protestera hos rumänska regeringen mot ordern om att de franska undervisningsinstitutionerna i landet skall stängas.

Den unge Runeberg

LAURI VILJANEN: Runeberg och hans diktning 1804—1837. Översättning av *Kaj Lindgren.* Gleerups. Pris 15:—.

DEN UNGE RUNEBERG gör inte samma intryck av obändig intellektualitet som den unge Tegnér — om man nu vill fortsätta de jämförelser som de båda skalderna är dömda till. "I dag har flit ej varit mitt nöje", antecknade Runeberg en gång då han borde ha läst och skrivit, men han var outtröttlig i att ströva i skogarna och vid stränderna med bössa under armen, att fånga fåglar med en liten tagelögla fäst vid en käpp (han ansågs nästan vara finländsk mästare i den sporten) och att fånga flickor i sin famn och med sina kyssar. Det senare var kanske inte alldeles ofarligt för flickorna, bl. a. därför att den djärve jägaren hade lungsot. Dessutom var han ungefär så fattig som han kunde bli, men blev dock gift med biskopens brorsdotter och inskärpte för henne vad som var en rätt hustrus plikt: att tycka som mannen, också om han tyckte något orimligt. Man vande sig så småningom vid det, skrev på äldre dagar fru Runeberg med en blandning av suck och salighet.

Folk som sysslar med beskrivning av litteratur och litteraturframbringare och som liksom andra porträttörer gärna målar modellerna mer och mindre efter sin egna beläten har ibland haft svårt att komma till rätta med det utåtriktade och manligt friska hos Runeberg, så avvikande från deras egen typ, som är läs- och skrivtypen. Inte heller den som senast har skrivit om Runeberg, finnen Lauri Viljanen, har kunnat avhålla sig från att leta fram drag av "astenisk" kroppslighet och nervös andlighet hos "Fänrik Ståls" och "Kung Fjalars" blivande sångare. Säkert fanns det sådana drag, och den friske Runeberg var ju noga räknat kroppsligt frisk endast under den mellanperiod i livet då lungsoten hade sagt adjö och slaganfallet ännu inte knackat på dörren. För själens oro sörjde inte minst hans förälskelser. "Älskat har jag många, många", skrev han, och för minst en av dem låg han och grät sin kudde våt om nätterna. Kanske man t. o. m. på modern psykologis ibland överlistiga sätt kan säga att själva hans kärlek till det kärnsunda förrådde någon liten spricka på själens sundhet. Naturligtvis ingen stor spricka; då hade han, all verklighetslängtan till trots, inte kunnat skildra verklighet, inte blivit realist.

Det är — tyvärr — inte så att man kan förstå böcker bara genom att sätta sig och läsa dem, ty de ändras med åren och läses av andra ögon än dem som såg dem skrivas. Runebergs realism t. ex., som nu sedan länge är en fixstjärna, var en meteor då den kom. Den var ny. Bellman är realist, men på villkor att han får förlöjliga verkligheten; Runeberg är realist utan villkor. Kanske kan man plocka fram ett drag av patriarkalism eller esteteri i hans sätt att tala om den mångordkunniga Anna, den välförståndige Petrus och den brunskäggvige Ontrus (i "Älgskyttarne") med epitet liknande dem som Homerus ger åt den hjälmbuskvajande Hektor och härskarornas drott Agamemnon, men leendet är i så fall både milt och förtroligt. Och det finns inte i hans som verklighetsskildring betraktat främsta verk, den för att vara skriven före det senaste seklets alla realistiska exercitier överväldigande uppsatsen "Några ord om nejderna, folklynnet och levnadssättet i Saarijärvi socken". Där lever det faktiska självt som sann, sträv poesi. Ingen framställningssättets ironi gör författaren elegant på ämnets bekostnad.

Namnet Runeberg är som bekant stort bland båda de folk som mer eller mindre vänskapligt spänner bälte inom Finlands gräns, och det är givet att även de som inte själva har samma språk som Runeberg ska räkna del i en författare som har så mycket att säga om deras land och deras folk. Sen kan man naturligtvis ibland i detalj ställa sig frågan om den eller den personen hos Runeberg är avsedd att — med nutida distinktioner — vara finlandssvensk eller finne. Egentligen har kanske problemet aldrig dryftats förrän av Lauri Viljanen i hans bok "Runeberg och hans diktning"; åtminstone har det knappast dryftats i svensk litteraturhistoria. Viljanen kommer ibland in på det och vill väl gärna med naturlig nationalmedvetenhet erövra en eller annan Runebergsk finländare åt det finska hållet i stället för åt det svenska. I "Graven i Perho" står det om bonden Hane att han var "född av finska fäder", men i "Den döende krigaren" — denna rätt besynnerliga dikt, i vilken kriget fattas som ett oundvikligt öde som gör det nödvändigt för människorna att slå ihjäl varandra, men inte att hata varandra — står däremot om den fallne soldaten, sökt av sin fästmö:

Hon kom. Vid nattens bleka sken
hon såg den fallne svensken ren.

Man skulle naturligtvis, stödjande sig på Runebergs egna ord, kunna säga att bonden Hane var finne och den döende krigaren av svensk härstamning, men Lauri Viljanen lyckas på något sätt få dem båda till finnar. Riktigast är väl att säga att Runeberg över huvud taget inte har menat någonting om dessa saker. Han kallar den döende krigaren svensk därför att han stred på den svenska sidan i stället för på den ryska, och med att gamle Hanes fäder var finska menar han sannolikt helt enkelt att de var födda i Finland och tillhörde det folk som bodde i Finland. Det är mycket troligt att han har tänkt sig Hans Munter i "Fänrik Ståls sägner" som svensktalande, men han låter Adlercreutz hålla gravtal över honom med de korta orden: "Han var finne." Att applicera moderna distinktioner på detta språkbruk kan omöjligt löna sig.

Att Lauri Viljanen kanske här och där vill förfinska Runeberg är en bisak; en huvudsak är att han, själv finskspråkig, har skrivit denna lärda och läsvärda bok om en svenskspråkig diktare i Finland. Den egentliga uppgift han har ställt sig har varit att sammanfatta Runebergslitteraturen till en modern Runebergsbiografi, och det har han med stor omsorg gjort utan att därmed förkväva egna tycken och tankar om sin boks föremål. Vad som hittills har kommit är första delen av boken; den andra väntas. Om översättningen är svårt att yttra sig för en som inte kan läsa originalet, men frågan är väl om författaren själv kan vara ansvarig för formuleringar sådana som "ett osjälvmedvetet geni" i stället för "ett om sig självt omedvetet geni" och för en hel del liknande saker. En mening som den följande kan väl en översättare få ihop, men inte en som skriver en egen bok: "På Runebergs eget hjärtas historia ger den nya diktserien icke närmelsevis samma nyansrika biografiska belägg som debutsamlingen." Frånsett andra anledningar till klagomål har vi här ordet "belägg", som inte är vackrare än "exempel" — tvärtom! — men som har fått rykte om sig att passa bra i vetenskapliga sammanhang.

O. H—g

"Förslaget om lärarutbildningen präglas av för stor optimism"

Lärarutbildningen var lördagens stora och väsentliga diskussionsämne vid läroverkslärarmötet. Skolkommissionens betänkande utsattes för stundom ganska hård kritik. Helhetsintrycket av debatten blev att läroverkslärarna i stark känsla av yrkets påfrestningar och samhällets krav var beredda att söka rationalisera utbildningen, men också att de ställde sig avvisande till den optimism som på flera punkter präglar skolkommissionens förslag.

Rektor Erik Ekman, Umeå, inledde. Han sade sig vara orolig för att de dispenser som måste tillgripas för att fylla den växande lärarbristen skulle komma att medföra en uttunning av den akademiskt utbildade lärargruppen. Faran är t. ex. uppenbar för Norrlandsskolorna, som får allt färre akademiker. Rektor Ekman ansåg att man måste rätta utbildningen efter tillgång och efterfrågan. Han betonade att det väldiga behovet av lärare medför att lusten att meritera sig minskas. Elevmaterialet vid lärarhögskolan skulle enligt skolkommissionens förslag bli så heterogent att det blir omöjligt att bemästra undervisningen. Vidare blir det föreslagna lämplighetsprovet såsom kommissionen utformat det ohållbart, då det i ena fallet skall gälla en 19-årig blivande småskollärarinna, i andra fallet en filosofie doktor. Rektor Ekman ifrågasatte möjligheterna av att nedbringa studietiden vid universiteten, pekade på de svårigheter som sammanhänger med fördelningen, övervakningen och bedömningen av aspiranttjänstgöringen och klagade över omöjligheten att medhinna det väldiga programmet i psykologi och pedagogik.

Erik Ekman.

Han föreslog två skilda typer av lärarhögskolor, en enbart för realskole- och gymnasielärare med inriktning på läroverksålderns psykologi och pedagogiska problem. Denna utbildning skulle jämte en termins aspiranttjänstgöring i mitten omfatta tre terminer. Till skolkommissionens förslag ställde sig hr Ekman i stort sett positiv, men var kritisk i fråga om möjligheterna att praktiskt genomföra det då det gällde massutbildning.

Rekryteringsfrågan ett samhälleligt problem.

En livlig debatt följde på inledarens anförande. Rektor Axel Nordhult i Stockholm betonade att rekryteringsfrågan för den nya skolan är ett samhälleligt problem. Det kommer att fattas folk emedan annan högre utbildning än lärarnas tar kortare tid. Detta har ej tillräckligt beaktats av kommissionen, ansåg hr Nordhult. Han hade diskuterat med fysikprofessorer vid samtliga universitet och högskolor och funnit att utbildningen för fil. mag., fil. lic. och disputation kunde sänkas utan att kravet på gedigna lärare eller forskare eftersattes. Man skulle kunna inskränka sig till en fil. mag. med fem terminer (fem betyg) och sedan två år för yrkesutbildning (lärarhögskola). För fil. lic. räckte det med ytterligare fem terminer och för disputation två år därutöver.

Riktigt nöjd med rektor Nordhults synpunkter var inte lektor Nils Eriksson från Umeå, som framför allt inte ville tillämpa dem på de humanistiska ämnena. Begränsning och småskurenhet i utbildningen skulle där innebära en verklig fara. Lektor Albert Sjögren, Stockholm, ställde sig skeptisk till att skolkommissionen av sociala motiv vill sammanföra olika lärarkategorier under samma utbildningstak. Han ville ha en prövning av enhetsskolan dels på de orter där f. n. anknytning till högre skola saknas, dels på orter där sådan finns. Han ville också ha till stånd noggranna försök med lärarutbildningen efter olika linjer innan principbeslut fattades. Han slutade: En reform som inte går fram bitvis är en dålig reform.

Nils Eriksson.

"Det mesta lär man sig vid sidan om."

Adjunkt Per Holm, Göteborg, och lektor Hjalmar Hedfors, Djursholm, ville båda ha större frihet för lärarna att fördjupa sina kunskaper på egen hand. Hr Hedfors ansåg att om kravet på disputationen mildrades, borde licentiatavhandlingen publiceras för rättvis bedömning. Ängbyrektorn Sigurd Åstrand var förstående till de akademiska kursernas nedskärning: Det mesta lär man sig vid sidan om, sade han. Så kom adjunkt Evert Carlholm, Stockholm och skolkommissionen, med försvar och tillrättaläggande. Han medgav också att förslaget på många punkter bara for väl av en allsidig debatt.

Ett problem som däremot stannade vid den inre diskussionen var frågan om vad universiteten vinner respektive förlorar på att läsarhögskolan i så hög grad kommer att begränsa det akademiska elevantalet. Man undrade också i korridorerna vad skolkommissionen egentligen menar att aspiranterna skall hinna tillgodogöra sig under lärarutbildningen. Programmet förefaller vara alltför omfattande.

Postsäck försvann på resa till Ånge

SUNDSVALL, lördag (TT).

AV ännu outredd anledning försvann natten till den 30 juli en postsäck från snälltåget mellan Stockholm och Ånge, troligen på sträckan Östavall—Ånge. Den innehöll flera löneutbetalningar från postgirokontoret m. fl. värdeförsändelser. Det anses möjligt att säcken fallit ut genom något fönster i postkupén när tåget krängt, men vart den sedan tagit vägen vet man inte. En eventuell upphittare kan emellertid inte göra sig någon nytta av innehållet, då värdeförsändelserna givetvis spärrats på postkontoren och då inga rek följde med.

Hornsbergsbussen kommer detta år

Spårvägsbolagets årsgamla löfte om en bussförbindelse söder ut för de många anställda inom Hornsbergs industriområde står äntligen inför infriandet.

De intresserade har vid flera tillfällen uppvaktat spårvägsledningen om denna viktiga förbindelse, som skall få nr 49 och vid full utbyggnad gå från industriområdet på Kungsholmen till Hornsplans knutpunkt på Södermalm. Nu meddelar trafikdirektör Magnusson på Dagens Nyheters förfrågan att man i varje fall skall sätta in ett par vagnar på en del av sträckan, nämligen från Hornsberg till Fridhemsplan, någon någn under hösten och i "varje fall före årsskiftet".

Det uppges vara så att bristen på vagnar och personal blivit mindre svår än tidigare, men till dess att bolaget får sin nya vagnhall kommer läget att förbli pressat.

"Höjt barnbidrag bokföringsfråga"

— Vi har i och med de senaste årens sociala reformer beträtt en ny väg inom svensk socialpolitik, sade professor Sten Wahlund i ett föredrag vid avslutningen av Svenska befolkningsförbundets sommarkurs på lördagen. Samhällets stödåtgärder inriktas på familjen mer än individen. Främst gäller detta barnbidragen, där man redan talar om en höjning. En sådan höjning är också möjlig utan att anstränga statens finanser. Det gäller i praktiken en bokföringsfråga, en omfördelning av ekonomisk art i riktningen barnrika — barnfattiga — barnlösa. Då nu barnbidragen accepterats av vårt folk som en självklar rättvisesak, bör man även acceptera en omfördelningsprincip. Att "betala för andras ungar" är i själva verket en investering för hela vårt lands framtid.

Kursen avslutades av stadsfullmäktiges i Bollnäs ordförande, riksdagsman Elon Andersson. Kursen har under veckan besökts av danska och holländska gäster, vilka givit översikter över aktuella socialproblem i respektive länder. (TT, Bollnäs.)

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.